

Länsstyrelserna

Samlad regional bedömning av miljömålet Ett rikt växt- och djurliv 2023

Information om dokumentet

Detta är en digitalt tillgänglighetsanpassad webbversion av samlad regional bedömning av miljömålet Ett rikt växt- och djurliv 2023 som är daterat den 27 mars 2024.

Den samlade bedömningen är gjord av Länsstyrelsernas samverkansorgan RUS (Regional Utveckling och Samverkan i miljömålssystemet). Länens regionala uppföljning av miljömålen ligger till grund för den samlade bedömningen. Uppföljningen redovisas i sin helhet på RUS webbplats www.rus.se samt länkas från www.sverigesmiljömål.se.

Sammanfattning

- Samtliga län bedömer att målet inte nås till 2030.
- Samtliga län anger en negativ trend.
- Dessa bedömningar innebär inga förändringar från föregående år.

Många bra åtgärder görs men det är inte tillräckligt för att vända den negativa trenden för biologisk mångfald. Kraftigt minskade anslag för naturvård under 2023 har lett till att skötsel och åtgärder inte har kunnat genomföras i den omfattning som skulle behövas.

Intensiv markanvändning i delar av landskapet och igenväxning av andra leder till ökad fragmentering och isolering av områden med höga naturvärden. Detta försvårar möjligheten att uppnå en fungerande grön infrastruktur i landskapet.

För att vända den negativa trenden krävs ökad naturhänsyn inom skogs- och jordbruk samt stopp för avverkning av skogar med höga naturvärden. Mer extensiva marker behöver hävdas och ett antal naturtyper behöver restaureras. Spridningen av invasiva främmande arter ökar och mer åtgärder och styrmedel krävs för att komma till rätta med problemet.

Åtgärdsarbete för miljö kvalitetsmålet

Nedan ges ett antal exempel på åtgärder som genomförts 2023 av länsstyrelserna.

Regional nivå – myndigheter

- Länsstyrelsen Uppsala län samarbetar inom åtgärdsprogram för hotade arter (ÅGP) med bland annat Upplandsstiftelsen, Trafikverket, Upplands Ornitologiska förening och Naturvårdsverket. Under 2023 har det genomförts övervakning och åtgärder för exempelvis gölgrödor, ortolansparv, ängshök och flera fjärilsarter. För ortolansparv var årets resultat nedslående, endast sju häckande par konstaterades. Risk finns att länets population inom kort dör ut, trolig orsak är rationalisering av jordbruk och minskad mängd insekter i landskapet. Rójningar och anpassat bete har bedrivits under året för mnemosynefjäril och svartfläckig blåvinge. En utsättning av mnemosynefjärilar har genomförts med gott resultat. Åtgärdena har främst finansierats av 1:3-anslag. I Örebro län har en tidigare återintroduktion av flodpärlmussla följts upp med positiva resultat, 50% av musslorna återfanns.
- Under 2023 har Länsstyrelsen Värmland i egen regi, eller genom entreprenörer, hävdad 40 ha ängsmarker genom slåtter och 160 ha genom bete i sammanlagt 19 skyddade områden. Finansiering är 1:3-anslaget och miljöersättningar. Utöver detta genomförs löpande rójning av igenväxningsvegetation och andra åtgärder för att vårda och hålla odlingslandskapet öppet. Åtgärdena har gett en bra hävd som skapar förutsättningar för en hävdgynnad flora och fauna som är knuten till dessa marker.
- Många hotade arter i Västernorrland är knutna till skogen och bildande av naturreservat och biotopskydd är viktiga verktyg. Under 2023 har Länsstyrelsen Västernorrland hittills tagit beslut om tre nya och ett utökat reservat, sammanlagt på ca 7 500 ha varav huvuddelen dock är marina miljöer i reservatet Ulvöhavet. Länsstyrelsen i Norrbotten har skyddat över 3 200 hektar som naturreservat (varav 1 969 hektar utgör produktiv skogsmark). Under samma period har 80 hektar skyddats som biotopskydd av Skogsstyrelsen.
- Cirka 100 fågelskär i Vänerns skyddade områden i Västra Götaland har röjts på sly och buskar för att gynna häckande sjöfåglar. Åtgärden utförs normalt vart 3:e år av Länsstyrelsen

i Västra Götaland och bekostas av anslaget för åtgärder för värdefull natur. Igenväxningen av skären har ökat på grund av minskad variation mellan högt och lågt vatten och mildare vintrar. Länsstyrelsen i Värmland har i sin del av Vänern röjt cirka 60 fågelskår. Länsstyrelserna och Vattenfall har tecknat en överenskommelse om en ny naturanpassad tappningsstrategi för Vänern, vilket förhoppningsvis ska minska problemen med igenväxning.

- Inom projektet LIFE RestoRED har Länsstyrelsen i Stockholm restaurerat betydande arealer löväng och trädbärande betesmark, bland annat i Ängsö nationalpark och naturreservatet Häverö prästäng. Projektet fokuserar på att gynna pollinatörer och arter kopplade till död ved, vilket gjorts genom att under restaureringsarbetet ta särskild hänsyn till blommande träd och buskar, skrapa fram sandblottor och lämna faunadepåer.
- Flera länsstyrelser har genomfört åtgärder inom projektet Life2Taiga. Länsstyrelsen i Gävleborg har genomfört 3 naturvårdsbränningar, motsvarande totalt 56 ha, i skyddade områden. Länsstyrelsen i Jönköpings län har utfört naturvårdsbränning omfattande 15 hektar i Store Mosse Nationalpark och Länsstyrelsen Västernorrland har naturvårdsbränt två områden om cirka 45 hektar. Åtgärderna syftar till att skapa goda förutsättningar för arter kopplade till brandpräglade, flerskiktade och olikåldriga skogar med död ved i olika stadier.
- I Skåne har Trafikverket har färdigställt flera faunapassager såsom ekodukt på Hallandsåsen, grod- kräldjurspassage vid Sjöbo samt fem mindre passager för små och medelstora däggdjur vid vatten i Rönneå, Verkeån, Ybbarpsån, en bäck vid Röke samt Helgeå.

Kommunal nivå och inom regioner

Många kommuner är beroende av LONA-medel för att kunna genomföra naturvårdsåtgärder. Många bra projekt pågår i landets kommuner men på grund av den minskade naturvårdsbudgeten startade inga eller få nya projekt under 2023.

- I Jönköpings län pågår många kommunala projekt som finansieras med LONA-medel. Nya och uppdaterade gröna planeringsunderlag tas fram av flera kommuner. Anläggande och återskapande av våtmarker har accelererat i länet. Sandmiljöer har inventerats, fågel- och mulmholkar satts upp

och åtgärder som gynnar pollinatörer utförts. Inventering och utrivning av vandringshinder har skett och åtgärder mot invasiva främmande arter har satts in.

- Svalövs kommun har restaurerat det tätortsnära området Kågeröds mader med syfte att utjämna vattenflödet och förbättra vattenkvaliteten i Vegeå samt skapa olika livsmiljöer för biologisk mångfald. Samarbete mellan Länsstyrelsen Skåne, Svalövs kommun och markägare. Finansierat via LONA.

Näringsliv och övriga aktörer

- Västra Götalandsregionen har påbörjat arbete med att stärka ekosystem och biologisk mångfald. Till 2025 ska det biologiska värdet på regionens fastigheter och sjukhusomter kartläggas. För att öka tillgången och kvalitén på utemiljön ska utemiljöplaner tas fram för alla 17 sjukhusfastigheter. Inom byggprojekt kommer en modell för kompensatoriska och förbättrande åtgärder att tas fram.
- Länsstyrelsen i Kalmar har tillsammans med BirdLIFE Sverige och ett stort antal volontärer inventerat och bevakat ängshök på Öland. Tillsammans med lantbrukare har vi skyddat häckplatser på åkermark, vilket har inneburit fortsatt god häckning.

Tillstånd och målbedömning

Miljömålet bedöms inte vara möjligt att nå i något av länen. Befintliga och beslutade styrmedel för skydd och skötsel av skyddad natur motsvarar inte de behov som finns. Medlen för skötsel av skyddad natur har dessutom minskat drastiskt senaste året, vilket ger stora konsekvenser för åtgärdsarbetet. Naturhänsynen vid mark- och vattenanvändning samt vid exploatering måste stärkas. Klimatförändringar och spridningen av invasiva främmande arter har stor negativ påverkan på arter och livsmiljöer. För att vända trenden krävs stora förändringar i markanvändning och konsumtionsmönster.

Färre åtgärder inom områden som invasiva främmande arter (IAS), åtgärdsprogram för hotade arter (ÅGP), grön infrastruktur och pollinering har genomförts i länet under året. Begränsningar i medel till LONA-åtgärder resulterade också i uteblivna insatser i landskapet, vilket minskar möjligheten att nå målet. Jönköping noterar att de bekämpningsåtgärder som satts in mot IAS har lokalt

varit mycket effektiva, men bedöms inte vara tillräckliga för att på kort sikt utrota någon invasiv främmande art från länet. Det är av stor vikt att finansieringen återupptas. Flera län påtalar att medelstilledningen inom ÅGP inte är tillräcklig för att vända trenden för många arter. För flertalet arter som ingår i satsningen krävs ett enträget arbete under lång tid. Detta beror på att många arter har låg populationsstorlek, fragmenterad förekomst, dålig spridningsförmåga, samt har livsmiljöer som tar lång tid att återskapa

Ett intensivt skogsbruk i stora delar av skogslandskapet gör att biologiskt värdefull skog försvinner, fortsatt avverkning av kontinuitetsskogar har stor negativ påverkan på skogliga arter och ekosystem. Bland annat skriver Länsstyrelsen Jämtland att avverkningstakten av biologiskt värdefulla skogar måste minska kraftigt och för det krävs en god dialog mellan myndigheter och skogsnäring samt ökade incitament för att bevara skogarna. Vidare behöver markägarnas undersökningsplikt med avseende på naturvärden tydliggöras inför avverkningsanmälan och mer resurser behövs för uppföljning och tillsyn i samband med avverkningsanmälningar.

Jordbrukslandskapet blir i många delar av landet mindre varierat och mer fragmenterat. Nedläggning av jordbruk och igenväxning av tidigare hävdade gräsmarker leder till att arter isoleras och konkurreras ut. Länsstyrelsen Västmanland skriver till exempel att till de största hoten mot biologisk mångfald i länet hör den fortgående intensifieringen och specialiseringen inom jordbruket med avveckling och igenväxning av gamla, artrika fodermarker som följd.

Trenden med intensifierad markanvändning i delar av landskapet och igenväxning av andra har ofta en negativ effekt på det biologiska kulturarvet. Åtgärder som slåtter, hamling, bete och röjning är ofta viktiga för att bevara det biologiska kulturarvet och bibehålla ett mosaiklandskap med synliga fornlämningar. Blekinge konstaterar att ett minskat antal betesdjur, upphört brukande och bete i landskapet som helhet innebär en negativ påverkan på den biologiska mångfalden samt på kulturmiljöer och det biologiska kulturarvet, där skyddsvärda träd är en viktig del.

Vi måste bli bättre på att värna den gröna infrastrukturen i landskapet mellan värdekärnorna för att bryta trenden med en

utarmad biologisk mångfald. Flera län påtalar vikten av att fortsätta arbetet med grön infrastruktur.